

GEHEIM

K. 320/25
7825/RC/73

5 juli 1973

*↓
mlij*

Land: ROEMENIE
Onderwerp: Politiek/economisch overzicht.

MP

*Mede met het oog
op de vakantie!*

7/73

Referenties: Rapport 7422/30/72 dd. 16/6/72

Datum van waarneming: Eind mei 1973

Bron: Vaste bron, betrouwbaar

Subbron: Zie opm. 3 en 4

- Opmerkingen:
1. Dit bericht is uitsluitend bestemd voor intern gebruik.
 2. Bron is een Nederlands journalist, die uit eigen ervaring gedegen kennis van het internationaal communisme heeft.
 3. Rapport bestaat uit een algemene inleiding van bron, hoofdzakelijk gebaseerd op in Roemenië gevoerde gesprekken met subbronnen, alsmede een verslag van die gevoerde gesprekken.
 4. Een nadere omschrijving van subbronnen wordt gegeven op aangehecht blad.

Bijlagen:

Mede verzonden aan: BuZa, E.Z., BVD

4

Aan:
De Coördinator van de
Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
Kabinet van de Minister-President
Plein 1813, no. 4
's-Gravenhage

GEHEIM

GEHEIM

- Subbron 1 - Hooggeplaatst functionaris van het Roemeense Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Subbron 2 - Hoofdredacteur van een gezaghebbend weekblad in Boekarest
- Subbron 3 - Hoofdredacteur van een ander gezaghebbend weekblad
- Subbron 4 - Hooggeplaatst functionaris bij het Roemeens departement van buitenlandse handel
- Subbron 5 - Wetenschappelijk hoofdmedewerker bij een economisch research instituut van de staatsuniversiteit
- Subbron 6 - Hoge functionaris van het studiecentrum van het staatsplanbureau
- Subbron 7 - Hoofdredacteur van een toonaangevend economisch weekblad
- Subbron 8 - a. Docent moderne Roemeense literatuur Universiteit Boekarest
b. Functionaris van de schrijversunie
- Subbron 9 - Hoge functionaris van de Raad voor de cultuur en de socialistische opvoeding
- Subbron 10 - Secretaresse van een lid van het kabinet. Middelbare leeftijd

GEHEIM

GEHEIM

ROEMENIE

Algemene inleiding

a. Stemmingsbeeld

De geïnteresseerde Westerse bezoeker zal in Roemenië weinig schokkende veranderingen aantreffen. Vergeleken bij vorige jaren draait alles in hetzelfde - niet al te hoge - tempo door.

Als er al sprake is van moeilijkheden in het dagelijks leven dan nog worden deze nauwelijks geuit, omdat het Roemeense volk weinig agressief is en zich veelal apathisch schikt in zijn lot.

Dat lot is overigens nog niet zo slecht want de dagelijkse gang van zaken biedt de Roemeen een redelijke vrijheid en welvaart. De bestaande ideologische druk wordt op grote schaal ontvlucht door een grote belangstelling voor de kerk en de oude cultuur van het land. Deze tendensen komt men overal tegen, op het platteland zowel als in de stad, bij oud en jong, bij intellectuelen zowel als bij de eenvoudige Roemeen.

Typerend is, vooral op het platteland, de grote hoeveelheid klederdrachten, die ook door jongeren in ere wordt gehouden (en zeker niet voor de toeristen).

b. Economische toestand

De veelgepredikte versnelling van het 5-jarenplan blijkt in de praktijk nauwelijks zichtbaar. In officiële kringen wordt er voortdurend op gewezen, dat die versnelling tot stand zal komen. Nu nog aanwezige knelpunten zullen binnenkort uit de weg zijn geruimd. De versnelling van 5 naar 4½ jaar zou mogelijk zijn, doordat extra reserves werden ontdekt en bepaalde meevallers waren geconstateerd (bv. de verhoogde inzet van de bedrijven en een op het eerste gezicht geslaagde invoering van het 3-ploegenstelsel). Ceausescu heeft verklaard, dat het plan versneld moet worden, omdat alleen op die manier een aantal economische problemen kan worden opgelost. Het hoofdprobleem lijkt te zijn, dat dure installaties niet intensief genoeg gebruikt worden en daardoor pas na lange tijd "op" zijn. De technologische vooruitgang overal elders vereist echter een veel snellere vervanging door moderner materieel.

De teleurstellende arbeidsproductiviteit van de Roemeense arbeider zal moeten worden opgevoerd om de modernere machines meer rendement te laten opleveren. Zolang echter de arbeiders apathisch en het fabriekskader sceptisch blijft ten opzichte van de doelstellingen van de plannen, zullen reorganisaties en de invoering van eigentijdse apparatuur weinig concrete verbeteringen opleveren.

c. Kaderproblemen

Bij de bezetting van kaderfuncties kan men onderscheid maken tussen 2 soorten functionarissen, te weten: a. kaderleden van de Partij, die behalve in het overheidsapparaat ook in het bedrijfsleven zijn geïnfiltreerd, en b. het oude fabriekskader, dat met de komst van het socialistische regime zijn plaats heeft weten te behouden door zich enerzijds bij het regime aan te passen en anderzijds doordat hun aanwezigheid eenvoudig onontbeerlijk bleef.

Deze laatste categorie zit in de knel. Alle mislukkingen van het regime worden op hen afgewenteld. Het merkwaardige is echter, dat ook het partijkader momenteel in de zorgen zit. Er wordt in Roemenië overal gereorganiseerd. Wanneer ergens iets mis gaat, meent men dat te kunnen verhelpen door de leidinggevende functionarissen te vervangen. Elke functionaris heeft echter weer zijn eigen persoonlijke aanhang, die hij in zijn val meesleept.

GEHEIM

Iedere dag treft men in de kranten weer andere namen als hoofden van departementen, raden, apparaten en bedrijven aan. Een hoge functionaris, die vervangen wordt, verliest meteen zijn privileges (bv. huis, auto met chauffeur, etc.) en dat geldt op kleinere schaal ook voor de lageren. De lagere functionaris, die op deze manier bv. zijn huis verliest, moet in een andere omgeving op zoek en is daarbij afhankelijk van een "apparatchik", die hem niet kent en die ook geen boodschap aan hem heeft. Personeelsmutaties zijn dus in principe geen straffen maar ze hebben wel het effect van een economische ballingschap. Er wordt een sfeer van onrust - soms zelfs van paniek - gekweekt, waarin iedereen bang is zijn baantje kwijt te raken. Niemand durft riskante beslissingen te nemen en overspanning, hartinfarct en zelfmoord komen steeds meer voor. De mutaties werken overigens niet veel uit, omdat de capaciteiten van oud en nieuw gelijk zijn. Het systeem en de resultaten veranderen dus niet. Ook de onrust blijft en aangezien vanuit deze in het nauw gedreven kader regionen de voorlichting aan de top van de partij moet geschieden, is het duidelijk dat het regime niet altijd van de juiste informatie wordt voorzien. De zaken worden vaak te mooi voorgesteld. Tegelijkertijd wordt het technische kader belet zelf enig beleid uit te stippelen en uit te voeren. Immers vóór het tot enige uitvoering kan komen, kunnen er weer nieuwe directeuren met nieuwe eisen zijn benoemd. Ook het onderwijsapparaat is voorzien van een compleet nieuwe top, waardoor de reeds lopende onderwijsvernieuwing in het gedrang is gekomen.

d. Ceausescu

Er vindt een ware cultus plaats rond de persoon van president Ceausescu, die echter zo wordt overdreven, dat het Roemeense volk er niet erg door onder de invloed geraakt.

Enige geschiedvervalsing wordt niet vermeden: in het museum van de Partij duikt het beeld van Ceausescu al op bij foto's van de eerste manifestaties van de Communistische Partij. Ceausescu was toen pas 17 jaar en moet een te verwaarlozen rol hebben gespeeld. Van de periode Pauker-Dej is daarentegen alle documentatie uit het museum verdwenen.

Mevrouw Ceausescu, die nooit een politieke rol heeft gespeeld, is tot lid van het centrale comité gekozen.

In de nieuwste Roemeense encyclopedie is echter wel haar naam nu pas na die van de grote leider geplaatst. In een vorige aflevering stond Mevr. A. Ceausescu, geheel volgens de normale alfabetische volgorde, vóór de heer N. Ceausescu. Deze fout is nu gelukkig hersteld.

De grote massa vindt dit soort zaken toch wel wat overdreven en een ver-grote populariteit houdt Ceausescu hier zeker niet aan over. Hij is slechts populair, omdat hij de Russen buiten de deur weet te houden en ook door zijn tolerante houding tegenover de godsdienst.

Voor het overige wekken de buitenlandse activiteiten van de president slechts de nieuwsgierigheid op, echte indruk maken ze in Roemenië zelf niet. Eenieder is daar veel meer in beslag genomen door de materiële noden van iedere dag en juist op binnenlands gebied merkt men weinig van Ceausescu's activiteiten.

Het grote voordeel van alle propaganda rond de grote leider is, dat de Roemeen maar één naam behoeft te onthouden als de personificatie van alles wat op politiek, economisch, binnen- en buitenlands terrein met Roemenië te maken heeft.

Met een soort Gaullistische zelfoverschatting meent Ceausescu op deze wijze volk en regime verbonden te houden. Of hij op dit punt de juiste adviezen van het partijkader krijgt is zeer dubieus. De indruk bestaat, dat de president geen vaste greep op het binnenlands gebeuren heeft en hoe wilder hij reorganiseert aan de top, des te sterker wordt die indruk.

Die partijgenoten, die deze ontwikkeling onderkennen en willen afremmen hebben echter geen invloedrijke contacten. Een nieuwe partijcrisis is dan ook niet uitgesloten en Ceausescu zal zijn gezag dan slechts kunnen redden door zijn populariteit bij het volk uit te spelen tegen de partijrebellanten.

Gezien de reeds genoemde wankelende basis voor die populariteit is dit toch wel een delicate situatie voor een partij-dictator.

e. Het bezoek van Ceausescu aan Nederland

Het bezoek is zowel in de ogen van betrokken functionarissen als van geïnterviewde journalisten, een groot succes geworden. Men was aangenaam verrast door de politiek gastvrije wijze waarop Ceausescu in Den Haag was ontvangen en door het begrip, dat daar getoond was voor de Roemeense opvattingen.

De toon van de gemeenschappelijke verklaring aan het slot van het bezoek heeft duidelijk verwachtingen gewekt. Die verwachting is ondermeer, dat Nederland in de toekomst Roemenië regelmatig in diplomatieke kwesties zal steunen en dat een intensieve economische samenwerking zal ontstaan (vooral op de gebieden kapitaalsinvesteringen, import van know-how, hulp bij de verbetering van de export-techniek).

Officiële zowel als onofficiële zegslieden spraken hierover en het waren zeker géén beleefdheidsreacties. Kennelijk was men opgelucht over deze ervaring met Nederland - een land, dat als EEG- en NATO-lid als een element van "de andere wereld" geldt. De goede ervaring in Den Haag opgedaan moet nu dienen als een hulpmiddel om ook in de overige NATO-landen het ijs te breken.

Buitenlandse politiek

Het streven naar "vreedzame coexistentie" betekent in Roemeense ogen dat er ondanks verschillen in regime in de diverse staten een ontwikkeling mogelijk moet zijn die de Koude Oorlog doet vergeten en die zonder dat er sprake is van blokvorming of polarisatie een situatie doet ontstaan die de nationale staten volle soevereiniteit biedt.

Zonder economische onafhankelijkheid is geen soevereiniteit mogelijk. Vandaar dat alles op alles wordt gezet om de economische betrekkingen met vele landen uit te breiden.

Een speciale wet op de investeringen vergemakkelijkt de verhouding met westerse bedrijven. Het Westen zal niet beschaamd worden want Roemenië kan het zich niet permitteren door malafide handelspraktijken het Westen af te schrikken. Dat zou namelijk een noodgedwongen terugvallen op het Oostblok betekenen en dat wil Roemenië nu juist niet met het oog op de zo vurig gewenste pluriformiteit in de handelsbetrekkingen.

Eengoede politieke verstandhouding met andere regeringen kan veel bijdragen tot een goede economische samenwerking. Vandaar ook de grote tevredenheid in Roemenië over het geslaagde bezoek van Ceausescu aan Nederland. De realiteit die destijds na de afspraken op Jalta is ontstaan moet hoognodig door iets anders worden vervangen. De nieuwe ontwikkeling, met o.a. met de opkomst van China en Japan, geeft ook de kleinere landen de kans om mee te praten. In Helsinki en Wenen moeten die kansen benut worden.

In Helsinki wordt pas over beginselen gesproken, maar we moeten verder praten.

Met betrekking tot MBFR ziet Roemenië heel goed in dat het terugtrekken van Russische troepen achter hun grenzen niet hetzelfde is als het terugtrekken van de Amerikaanse naar hun eigen continent.

Roemenië denkt op het gebied van de Europese veiligheid meer te hebben aan de huidige Nederlandse regering. Vooral op het gebied van de MBFR meent men dat Nederland (evenals Roemenië) bereid is veren te laten. Het beveiligen van de nationale onafhankelijkheid blijft een absolute voorwaarde voor elk veiligheidssysteem. Bijdragen tot ontspanning zouden kunnen worden geleverd door: af te zien van militaire oefeningen in delicate gebieden; het niet verhogen van defensiebegrotingen; het verbieden van iedere vorm van oorlogspropaganda; het instellen van gedenucleairiseerde zones; het terugtrekken van legers van vreemde grondgebieden en daaropvolgende demobilisatie.

Roemenië zou graag zien dat ook de andere Warschaupactlanden het Roemeense voorbeeld zouden volgen en de soevereiniteit over hun eigen legers zouden hernemen (m.a.w. onttrekken aan de directe Russische controle). Het Westen zou daardoor waarschijnlijk een stuk wantrouwen tegenover het Oosten verliezen.

Joegoslavië kan nog veel problemen opleveren. Als Tito er niet meer zal zijn, dreigt de Joegoslavische federatie uiteen te vallen en Roemenië zou dan alleen staan in het weerstand bieden tegen de Brezjnefdoctrine.

SUBBRON 2

Buitenlandse politiek.

Nu de gesprekken in Helsinki een feit zijn geworden moet die realiteit uitgebreid worden. De bedoelingen van de S.U. met de CEV zijn duidelijk maar Roemenië houdt vast aan de eigen bedoelingen, n.l. de S.U. zo door internationale verdragen te binden dat zij zich niet meer kan bewegen buiten de legale procedures om. De totale wereldsituatie en met name de verhouding U.S.S.R. - U.S.A. moet natuurlijk goed in de gaten worden gehouden omdat het toch deze laatste verhouding is waarvan alles in de wereld afhangt. De S.U. duldt de Roemeense contacten met China maar vindt het kennelijk niet nodig daar gebruik van te maken om haar relaties met China te verbeteren.

Ook m.b.t. het Midden-Oosten heeft de S.U. geen behoefte aan een bemiddelende rol van Roemenië. De Russen menen (waarschijnlijk terecht) dat hun verhouding tot de U.S.A. en de gemeenschappelijke belangen die USSR en USA hebben bij de vrede in het Midden-Oosten, sterk genoeg zijn om deze kwestie zelf te regelen.

Het bezoek van Ceausescu aan Nederland was een succes voor de Roemeense buitenlandse politiek. Men was vooral getroffen door de toon van de gemeenschappelijke verklaring. Roemenië komt hierdoor uit haar isolement en is zeer verheugd gehoor te vinden bij een oude gevestigde staat als Nederland.

SUBBRON 3

Buitenlandse politiek

Ceausescu is van plan alle Nato-landen af te reizen. Door de grootste gemene deler vast te stellen tussen de daarbij ontmoette standpunten en de Roemeense kan zo een band worden geschapen op grond van respect voor elkanders soevereiniteit, en non-agressie.

De nadruk moet liggen op bilaterale afspraken. In alle gesprekken - ook met de USSR - worden eerst altijd die zaken ter tafel gebracht waarover verschil van mening met de gesprekspartner bestaat.

Die zaken worden daarna van het gesprek uitgesloten. Op deze manier kan Roemenië met iedereen tot concrete resultaten komen.

De door de S.U. verleende economische hulp moet geleidelijk aan vervangen worden door een stelsel van normale handelscontacten waarbij tenminste voor beide partijen iets te verdienen valt en waarbij men tenminste altijd weet waar men aan toe is.

Met een zekere jaloezie wordt naar de band van de D.D.R. (via West-Duitsland) met de EEG gekeken; in feite heeft de DDR hierdoor alleen maar rechten en geen verplichtingen.

SUBBRON 4

Buitenlandse handel

De Roemeense handelsbalans staat er gunstig voor, in tegenstelling tot de betalingsbalans die vanwege de nodige investeringskredieten een duidelijk tekort vertoont.

De gebruikelijke handelskredieten gelden meestal 8 jaar en de Roemenen proberen nu langer lopende kredieten te verkrijgen.

De jongste reis van Ceausescu naar Holland wordt in Roemenië als een groot succes gezien. Gehoopt wordt nu op een verdere intensivering van de economische samenwerking en vooral op de medewerking van Nederlandse bedrijven. Er wordt op gerekend dat de Nederlandse regering het bedrijfsleven zal aansporen.

Naast electronica (Philips bv.) bestaat er veel belangstelling voor de technologie van de levensmiddelenindustrie. Op dit laatste gebied staat Nederland in Roemeense ogen aan de top.

Samenwerking met Fokker wordt ook zeer op prijs gesteld.

De houding van de Nederlandse vertegenwoordiging in de EEG, toen daar werd gesproken over de bijzondere status voor Roemenië, werd zeer gewaardeerd.

SUBBRON 5

a. Het vijfjarenplan.

Het lopende plan is een goed plan en dankzij de invoering van het drieploegenstelsel en het uitbuiten van ontdekte reserves wordt nu gestreefd naar een versnelde uitvoering ervan. Een versnelde uitvoering die er moet komen en ook zeker bereikt zou worden wanneer de Roemeense economie niet zo afhankelijk zou zijn van import en export. De wereldmarkt bepaalt in hoge mate de resultaten en verdere vooruitgang hangt af van de kredieten die uit het buitenland moeten komen ten behoeve van de noodzakelijke investeringen en kapitaalgoederen import.

b. Landbouw

De Roemeense landbouw valt uiteen in 3 sectoren, te weten: staatsbedrijven (65% der productie), coöperaties (25%) en privébedrijfjes, vooral in de bergen (3%).

De eerste twee categorieën zijn grootbedrijven, krijgen staatshulp en kunnen beschikken over een machinepark dat is ondergebracht in een groot aantal machinestations. Deze stations leveren de landbouwmachines en geschoold bedieningspersoneel.

Een aantal coöperaties heeft zelf dergelijke machinestations, doch zij kampen met een groot tekort aan geschoold personeel, met alle gevolgen van dien.

Op de staatsbedrijven krijgt ieder een vast salaris. Op de coöperaties vindt de betaling, al naar gelang de bedrijfsresultaten, plaats in geld en producten. Beloond worden de prestaties, niet de aanvankelijke inbreng in de coöperaties. Iemand die twee keer zoveel heeft ingebracht als een ander maar hetzelfde presteert, krijgt ook dezelfde beloning. Deze beloning ligt op de coöperaties rond 1000 lei per maand (staatsbedrijven: 1200 - 1400 lei per maand).

Gedurende het seizoen wordt er 10 uur per dag gewerkt. Een ledenvergadering bepaalt welk aandeel aan "het Plan" kan worden geleverd en kiest de chef van het bedrijf.

De altijd aanwezige partijgel verzamelt de in het bedrijf aanwezige partijleden die de consignes van de partij (o.a. t.a.v. het werken in landbouworganisaties) moeten uitvoeren.

De landbouworganisaties zijn:

- de landarbeidersbond (voor de staatsbedrijven)
- de landbouwunie (voor de coöperaties)

Een groot probleem voor de landbouw is ook in Roemenië de zuigkracht van de industrie in de steden. Veel mannen en de jeugd trekken weg zodat een steeds grotere vergrijzing optreedt in de landbouw met een groot aandeel van vrouwelijke werkkrachten.

SUBBRON 6

het economische plan.

De voorbereidingen voor het vaststellen van een volgend economisch plan vinden plaats in het Studie Instituut voor de Planning met diverse researchafdelingen. Aan de top van dit instituut staat het Staatscomité voor de Planning.

Na de reorganisatie van het afgelopen jaar is de instantie die na het voorbereidend werk het Plan vaststelt: de Opperste Raad voor de sociaal-economische ontwikkeling, met als voorzitter Pres. Ceausescu.

De officiële goedkeuring door Partij en ministerraad is hierna nog slechts een formaliteit.

Een lopend vijfjarenplan wordt ieder jaar kritisch gezien en kan aan het eind van ieder jaar worden herzien. Zo wordt momenteel een herziening doorgevoerd die gericht is op een versnelde uitvoering van het plan en die berust op geconstateerde meevallers. Veel hangt echter af van de landbouwproductie, aangezien daarvan veel geëxporteerd wordt en waardoor de hoeveelheid valuta bestemd voor de import van kapitaalgoederen wordt bepaald. Een belangrijke meevaller was dat bijna alle bedrijven uit zichzelf grotere productieplannen hebben aangeboden. Vooral op het gebied van de apparatenbouw, chemische- en elektronische industrie is veel gepresteerd. Nieuwe fabrieken werden eerder in gebruik genomen en oude gemoderniseerd. Nieuwe producten worden pas in productie genomen wanneer de afzet ervan in binnen- of buitenland is verzekerd.

Naast de landbouw begint nu ook de industrie een belangrijke exporteur te worden. Vooral petroleuminstallaties en schepen liggen goed in de internationale markt. De belangrijkste problemen zijn in de eerste plaats de benodigde nieuwe arbeidskrachten waarvan er één miljoen werden aangevraagd. Opvang en scholing van dit grote aantal brengt veel zorgen met zich mee en dreigt ontwrichtend te werken zowel op de milieus waaruit ze afkomstig zijn als op hun nieuwe arbeidsterrein. Hun productiviteit is nog erg gering en er kan weinig doelmatig gewerkt worden.

Het tweede belangrijke probleem is de geringe kwaliteit van andere industrieproducten dan werktuigen. Export hiervan naar Westerse landen is vrijwel uitgesloten.

SUBBRON 7

economische (re)organisatie

Aan de top van het economisch leven zijn enkele veranderingen aangebracht. Enerzijds is een sterkere centralisatie ingevoerd door de Opperste Raad voor de Sociaal-Economische ontwikkeling alle beleidsbeslissingen t.a.v. het economisch plan te laten nemen en de diverse ministeries slechts als uitvoerders te laten fungeren van dat beleid; anderzijds is er een decentralisatie per bedrijfstak ingevoerd, waardoor de bedrijfstakken op technisch gebied veel zelfstandiger zijn geworden (binnen het raam van het Plan).

Er zijn 20.000 specialisten het land ingestuurd om de bedrijfsresultaten omhoog te schroeven. In veel gevallen bleek de aanwezige capaciteit niet voldoende te worden benut.

Hoofdprobleem is dat de "technologische slijtage", d.w.z. het verminderen van waarde door de uitvinding van nieuwe technieken en machines, veel sneller gaat dan de puur materiele slijtage.

Het is daarom zaak de machines zo snel mogelijk op te gebruiken en één van de middelen daartoe is het instellen van een 3-ploegenstelsel. Grote haast is geboden aangezien de aanpassing van de modernste technologische vondsten met de dag duurder wordt. Dit is ook één der verklaringen waarom Ceausescu heeft gezegd dat het 5-jarenplan versneld moet worden.

Tot nu toe is het 3-ploegenstelsel meer toegepast in de lichte dan in de zware industrie.

De nieuwe generatie in de zware industrie heeft eerst erg aan het 2-ploegenstelsel moeten wennen en moet nu geleidelijk over op het 3-ploegenstelsel.

3 Ploegen werken al in de staal- en chemische bedrijven. Nu zijn de "hulpverlenende" bedrijven (bv. reparatiebedrijven) aan de beurt, waar zeer dure machines zijn ingevoerd.

Hoe duurder en moderner de gebruikte machinerieën zijn, hoe urgenter het wordt deze volop te benutten en dus door 3 ploegen te laten bedienen. Voorts wordt getracht de productie te verhogen door reparaties sneller te laten uitvoeren, grondstoffen en energie minder te verspillen dan voorheen, satellietsteden te bouwen dicht bij de bedrijven (om zodoende transportkosten en -tijd, zowel voor personeel als materialen, te beperken) en het arbeidstempo op te voeren. Men hoopt met deze maatregelen over het hele 5-jarenplan voor 30 miljard lei méér te produceren. Deze extra productie moet hoofdzakelijk geëxporteerd worden. Toegegeven wordt dat hier de schoen wringt, de beoogde 37% stijging van de export is en wordt niet bereikt.

De productiviteit ligt nog altijd 3 x lager dan in W.Duitsland.

De lonen stegen in 3 jaar met 5% en de prijzen met 1%.

(Bron-commentaar: niet-officiële informanten spraken van beduidend hogere prijsstijgingen).

Literaire vrijheid

- A. Er moet onderscheid gemaakt worden tussen de stijl en de inhoud van literaire werken.
- Op de stijl bestaat geen controle. Sinds Tzara - die het surrealisme introduceerde - is de surrealistische stijl in Roemenië altijd populair gebleven. Er blijft vrijheid op dit gebied bestaan omdat de Roemenen erg trots zijn op hun contacten met het buitenland en er nu eenmaal veel Roemeense schrijvers, dichters, romanciers en filosofen met internationale faam in het buitenland wonen.
- Anders is het gesteld met de inhoud van de literaire werken. Sinds vorig jaar "de nieuwe richting" is ingeslagen die als een soort culturele revolutie gepaard ging met een ideologische verstrakking, is er wel geen sprake van een concrete censuur, maar er zijn wel de nodige "richtlijnen". Deze indirecte censuur komt in feite veel harder aan.
- Er bestaat wel een kleine geprivilegieerde klasse (vooral van toneel-schrijvers) die erin slagen hun stukken gespeeld te krijgen en zich ook wel enige vrijheid kunnen veroorloven.
- Aan de universiteiten vindt de nieuwe ideologische koers nauwelijks gehoor. Verreweg de meeste studenten zijn anti-ideologisch en anti-politiek ingesteld. Ze interesseren zich slechts voor hun examens, hun carrière en de normale menselijke problemen. Ze volgen wel de verplichte colleges Marxisme maar dat gaat het ene oor in en het andere oor weer uit. Strijd interesseert hen niet. Hun enige band met het regime is als het ware negatief: ze zijn anti-Sovjet Unie en zijn blij dat het land er niet slechter voor staat.
- B. De "unie van schrijvers" is officieel belast met de behartiging van de belangen van de schrijvers.
- Zij organiseert reizen naar het buitenland, beschikt over een eigen budget (gevoed door een percentage van ieder verkocht boek), geeft 11 tijdschriften uit en heeft een eigen boekenuitgeverij.
- De + 1000 leden kunnen hun oude dag doorbrengen in 4 rusthuizen van de Unie en ze krijgen daarbij een ouderdomsuitkering die al naar gelang de positie en betekenis van de schrijver 2000 - 4000 lei per maand bedraagt. Er zitten 20 schrijvers in het parlement en 1 in de staatsraad.
- De invloed van de schrijvers op het openbare leven is dus niet gering en zij zijn vrij om kritiek uit te oefenen, mits het maar niet is kritiek om de kritiek. Het socialisme moet tenslotte gediend worden.

(Broncommentaar: het verschil tussen A. en B. is duidelijk. B. is de exacte weergave van wat het regime met de schrijvers wil. Dankzij veel luxe en voorrechten zijn ze volledig ingekapseld.).

De nieuwe ideologische koers.

Het doel van de nieuwe koers is het verdedigen van de geestelijke waarden. Ideologie en esthetiek moeten harmonisch samengaan. Kritiek is natuurlijk altijd goed maar er moet wel zorgvuldig mee worden omgegaan en als er opstandige kunstenaars en intellectuelen zijn moeten die niet door administratieve druk worden aangepakt maar moet veeleer in gesprekken getracht worden de problemen op te lossen. Ieders geweten moet opgewekt worden en de sociale opvoeding behoort tot de taak van iedereen die leiding geeft. Op de universiteiten wordt dan ook 2 x per week een college Marxisme gegeven voor alle studenten en een examen in dat vak is verplicht. Studenten in de exacte vakken worden verder met rust gelaten maar in de overige studierichtingen wordt er wel op toegezien dat in diverse werkstukken de dialectiek op juiste wijze wordt gehanteerd.

(Broncommentaar: Typerend hier is dat een filosoof die leiding moet geven aan de verspreiding van de ideologie van het communisme, openlijk verklaart dat de ideologie wel goed is maar nauwelijks is toe te passen op technische en zakelijke gebieden. Dan houdt de ideologie kennelijk ineens op te bestaan.

Een toekomstig conflict is dus duidelijk in de kiem aanwezig als de huidige studenten in de technische vakken later worden geconfronteerd met de partijbonzen).

Algemene stemming

Een zekere lusteloosheid wordt overal aangetroffen. Wat moet de Roemeen bezielen? Men heeft het gevoel, dat er geen leiding is. Ceausescu is veel op reis en zijn buitenlandse successen amuseren de bevolking wel doch van wezenlijke interesse is geen sprake. Men heeft het gevoel, dat de binnenlandse politiek verwaarloosd wordt. Er heeft een vlucht in goederen plaats; men wantrouwt het geld; de reële salarissen gaan achteruit; er is geen werklust en bovenal heeft men het gevoel, dat er geen leiding is.

De aangekweekte cultus rondom Ceausescu spreekt niet aan. Iedereen kan zien dat deze veel te overdreven is en bovendien bestaat er bij het Roemeense volk geen enkele behoefte om één persoon te kunnen verheerlijken. Ceausescu is volkomen geïsoleerd en omgeven door een handvol hielenlikkers. De enige figuur van formaat naast Ceausescu is Maurer, maar die heeft als premier een goede baan en een goed leven, zodat hij het laat bij voorzichtige waarschuwingen.

Er is geen echte oppositie tegen het regime, omdat er alom angst voor het dragen van verantwoordelijkheid bestaat en onwil.

De middenlaag van de Partij denkt alleen aan het eigen hachje en is bang geworden door de administratieve zuiveringen. Niemand durft de waarheid te zeggen en het kader is bang, dat eventueel geuite kritiek als sabotage zou worden opgevat. Zo wordt door dit partijkader het volk afgesloten van het regime. Het regime weet niet meer wat bij het volk leeft.

Een voorbeeld hiervan geeft de wet, die onlangs is aangenomen voor de verkoop van huizen. Alle huizen behoren aan de staat, maar de staat heeft het mogelijk gemaakt (uit geldnood), dat de huurders hun huis kunnen kopen. Naderhand is pas gebleken, dat praktisch niemand hiervoor voelde. De arbeiders niet, omdat ze er domweg het geld niet voor hebben en een eventuele afbetalingsregeling beschouwen als extra huur of een extra-belasting. De middenstanders niet, omdat ze tijdens de totstandkoming van het communistische regime eerst hun huizen aan de staat kwijt zijn geraakt en ze

nu zouden moeten terugkopen zonder de zekerheid te hebben of hun kinderen ze ooit zullen kunnen erven. De weigering van het volk om de huizen te kopen is in feite de eerste massale manifestatie (zij het dan passief) tegen het regime.

Naast Ceausescu's yervreemding van het volk tekent er zich ook een zekere spanning af tussen hem en de partijelite vlak om hem heen. Ceausescu is een puritein en hij keurt ten strengste het drankmisbruik, de echtscheidingen en machtsmisbruiken van zijn partijgenoten af.

MEMORANDUM

- Adm. KR h.t. 2/2/8

Kabinet van de Minister-Président

's-Gravenhage - Plein 1813 nr. 4 - telefoon 070 - 61 40 31

- retour 17e.

Aan: M. Kerckhove

Van: RP

Als specimen van verkouwelik
vertrouwen informatie wel interessant.
Het stem mijns beeld, dat informant
perschaft is intervaad subjectief,
maar pikant. Van de overige krijgt
de indruk dat

a) bij contacten met subbronnen
als waarover informant beschikt
niet meer ermit te halen zou zijn.
Widder gebruik zou zijn gemaakt
van beschikbare publieke infor-
matie als vraagstelling

by de basis kennis van Reuneman
Aes tandem beperkt is, waardoor
informatie erg oppervlakkig blijft

16/10/8

MEMORANDUM

Kabinet van de Minister-President

's-Gravenhage - Plein 1813 nr. 4 - telefoon 070 - 61 40 31

Aan: *Idv. Hoop*
Van: *Riisgelder*

Ten kennisgeving

2 18/10

Opmerking

Opmerking 18/10/73.

G E H E I M

Memorandum

10 oktober 1973

Nr. 03575/H/73

Van : Hoofd Inlichtingendienst Buitenland

Aan : de Minister-President
d.t.v. de Secretaris-Generaal van het
Ministerie van Algemene Zaken

REFERTE : rapport nr. 7825/RC/73 d.d. 5/7-73 (Roemenië)

- 1) Bij Uw commentaar op het rapport van de Inlichtingendienst Buitenland nr. 7825/RC/73 van 5 juli 1973 betreffende ROEMENIE, vervat in Uw memorandum van 16 augustus 1973 aan Mr. J.P.M.H. Merckelbach, waarvoor ik U zeer erkentelijk ben, zou ik gaarne enkele kanttekeningen plaatsen, die wellicht verhelderend kunnen werken ten aanzien van de werkwijze van de IDB en de daarmee samenhangende aard en hoedanigheid van de produktie.
- 2) Ingevolge het KB van 5 augustus 1972 nr. 437 heeft de IDB tot taak het inwinnen van gegevens betreffende het buitenland, welke voor de regering van belang kunnen zijn. Op welke specifieke gebieden en onderwerpen de activiteiten worden gericht, wordt niet bepaald door de IDB zelf, maar door de afnemers, die hun behoeften aan de IDB kenbaar maken. In overeenstemming hiermee ondergaat de binnenkomende informatie - afgezien van enig redactioneel bijschaven in sommige gevallen - geen enkele bewerking. De IDB evalueert noch analyseert, schift noch selecteert en onthoudt zich van elke vorm van rangschikking, die als ongewenste beïnvloeding zou kunnen worden uitgelegd. Kort samengevat: de IDB verzamelt "ruwe" informatie en stelt deze als zodanig zo snel mogelijk ter beschikking van de belanghebbenden.
- 3) Het in het KB bedoelde inwinnen van gegevens betekent voor de IDB de clandestiene verwerving van informatie, die niet zonder meer uit open bronnen kan worden geput. In wezen is het hoofddoel van een inlichtingendienst de werving en exploitatie van "residents", d.w.z. agenten die in de doelgebieden wonen, in het algemeen de daarbij behorende nationaliteit bezitten en over z.g. "accés" beschikken. Het behoeft geen betoog, dat de daaraan verbonden problemen talrijk en lastig zijn. Dat geldt in het bijzonder in een periode van verkenning en opbouw, zoals de IDB na de wisselvalligheden van de laatste jaren en de daaruit voortgevloeide reorganisatie thans doormaakt. Nog meer dan anders vergen de tijdrovende operaties in deze omstandigheden veel geduld en grote behoedzaamheid, omdat compromittatie vrijwel altijd neerkomt op definitieve mislukking, die dwingt tot opnieuw beginnen met alle consequenties van dien. In de geschetste situatie is "positive intelligence" van grote importantie nauwelijks te verwachten. In feite moet alle informatie van belang tijdens de beginfase, die in de eerste plaats is gewijd aan het verzamelen van biografische gegevens, als een bonus worden beschouwd.

G E H E I M
Memorandum

10 oktober 1973

Nr. 03575/H/73

Van :

- 2 -

Aan :

- 4) De vermelding van (sub)bronnen in een rapport moet in samenhang met het voorgaande worden beoordeeld. Deze bronnen mogen beslist niet worden vergeleken met agenten, die welbewust medewerking verlenen aan een vreemde inlichtingendienst. Als dat wel het geval was, zou elke aanwijzing, die tot eventuele indentificatie zou kunnen leiden, achterwege worden gelaten. Het gaat echter om figuren, die in hun contacten met een vertegenwoordiger van de IDB voorshands "onbewust" moeten blijven, d.w.z. onkundig van enige binding met een inlichtingendienst. Zij spelen - eveneens onbewust - een rol in de voorbereidende activiteiten, die tenslotte moeten uitmonden in de recruterings van agenten, al dan niet afkomstig uit hun groep. Dit is de reden waarom in dat stadium aan de verwerving van feitelijke informatie beperkingen moeten worden opgelegd terwille van de contacten als zodanig. Desondanks is, zoals uit de rapportage blijkt, het verkrijgen van belangwekkende inlichtingen niet uitgesloten. In zulke gevallen wordt een lijst van bronnen opgenomen op verlangen van de afnemers, die zich op grond daarvan een idee kunnen vormen over waarde en betrouwbaarheid van de informatie.
- 5) Wat de noodzakelijke basiskennis omtrent een doelgebied betreft, kan worden opgemerkt dat alles in het werk wordt gesteld om de operateurs zo goed mogelijk beslagen ten ijs te laten komen. Onvermijdelijk is dat de omvang van het werkterrein, hoezeer ook - noodgedwongen - geografisch ingeperkt, tezamen met het personeelsbestand en de overige eisen van het IDB-bedrijf grenzen stelt aan de mogelijkheden tot vergaring van gespecialiseerde kennis. Uitdrukkelijk kan echter worden gesteld dat (afgezien van de doorlopende inspanning om de kennis van feiten en achtergronden te verdiepen) aan een operatie als die waarop het rapport betrekking heeft - en die daartoe voldoende tijd liet - een degelijke voorbereiding in de vorm van nauw overleg met de afnemers en een grondige studie van het doelgebied voorafgaat.
- 6) Tenslotte mag niet onvermeld blijven dat inmiddels door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Westduitse Inlichtingendienst vrij uitvoerig is gereageerd op het onderwerpelijke Roemenië-rapport. Buitenlandse Zaken acht het niet alleen op zichzelf van waarde, maar tekent tevens aan dat "rapporten als het onderhavige zeer op prijs worden gesteld". De BundesNachrichtenDienst (BND) schrijft o.a.: "Die Aussagen stellen inhaltlich eine wertvolle Ergänzung unserer Informationen dar." In het overige commentaar wordt daaraan toegevoegd, dat er duidelijk zwakke punten zijn in de binnenlandse positie van Ceausescu (zoals het rapport aangeeft).

- 3 -

G E H E I M

Memorandum

10 oktober 1973

Nr. 03575/H/73

Van :

- 3 -

Aan :

- 7) Hoewel niet te ontkennen valt dat een rapport als het Roemeense voor verbetering vatbaar is, hetgeen op grond van de hierboven gegeven uiteenzetting voor de hand ligt, blijkt uit de reacties dat er ook in de huidige onvolmaakte vorm wel degelijk belangstelling voor bestaat. Daar kan nog bij worden aangetekend dat de rapportage, naar verwacht mag worden, met de tijd in kwaliteit zal toenemen.

Het Hoofd Inlichtingendienst Buitenland,

C.J. Hagen.

G E H E I M

MEMORANDUM

Kabinet van de Minister-President

's-Gravenhage - Plein 1813 nr. 4 - telefoon 070 - 61 40 31

Aan: **hP**

Van: **SG**

betr: **bijzondere memorandum**

Uw kritische opmerkingen over het Roemenië-
rapport van de EDB heb ik datzelfde ten
kennis gebracht van Hagen.

Ontlange tijd heb ik hiervoor nogal upset,
vooral over het misverstand m.b.t. wat
wel en niet van de EDB verwacht mag
worden.

Ik wilde u niet met een reactie lastig vallen.
Op mijn verzoek heeft hij dit nu toch ge-
daan.

R 17/10

Reactie van Mr Hagen is nuttig.
Ik heb niet gedacht dat zeventien
rapport waardeloos zou zijn.
Wel gekent, dat clandestien ver-
woren informatie v-ha alleen
interessant is als aanvulling op
publiek te verwerven informatie.
Daar blijft bij 17/10 U

G E H E I M

Memorandum

19 oktober 1973

Nr. 03575a/H/73

Van : Hoofd Inlichtingendienst Buitenland

Aan : de Secretaris-Generaal van het
Ministerie van Algemene Zaken

REFERTE : rapport nr. 7825/RC/73 d.d. 5/7-73 (Roemenië)

BIJLAGEN : div.

Onder dankzegging voor de mij verleende
inzage bied ik U hierbij de reactie van de
Minister-President en de bijbehorende stukken
wederom aan.

Het Hoofd Inlichtingendienst Buitenland,

C.J. Hagen.